

Türk Siyasal Yaşamında 1954 Genel Seçimleri

Yakup KAYA

Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, SBBF

Asst. Prof., Necmettin Erbakan University Social and Humanities Faculty

Orcid ID: 0000-0002-9951-2844

ykaya@konya.edu.tr

Öz

Makalenin konusunu, 1954 genel seçimleri ve bu seçimler öncesinde ve sonrasında gerçekleşen olaylar oluşturmaktadır. Bu çerçevede öncelikle, Demokrat Parti'nin 14 Mayıs 1950 genel seçimleri ile iktidara geliş sürecine değinilmiştir. Demokrat Parti'nin ilk iktidar evresi olan 1950-1954 yılları arasındaki iç ve dış politikada gerçekleştirdiği atılımlar ana hatlarıyla değerlendirilmiştir. 1954 seçimlerinde Demokrat Parti rakipleri Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Türkiye Köylü Partisi karşısında Meclis çoğunluğunu kazanarak iktidarın tek başına sahibi olmayı sürdürmüştür. Demokrat Parti'nin sağladığı basit çoğunluk sistemi dolayısıyla muhalif partilerin Meclisteki temsilini daha da zayıflatmıştır. 1954 genel seçimleri incelenirken Demokrat Parti iktidarının uygulamaları çerçevesinde meydana gelen siyasal ve toplumsal yansımalar dikkate alınmış ve bu bağlamda seçimlerin Türk siyasal yaşamına etkileri analiz edilmeye çalışılmıştır. Makalenin temel amacı Türk demokrasisinin oldukça erken bir evresine damga vuran 1954 seçimlerinin tahlilini yapmak ve bu atmosferin Türkiye'de siyasal kültürün oluşumuna sağladığı katma değeri tespit etmeye çalışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi, Türkiye Köylü Partisi, 1954 Genel Seçimleri

General Elections of 1954 in Turkish Political Life

Abstract

The general elections of 1954 and the events that took place before and after these elections constitutes the subject of this article. In this framework, firstly general elections of 14 May 1950 and development of the Democratic Party's came to power has been referred. The progress made in internal and foreign policy between the ruling Democratic Party in the first phase of the 1950-1954 year were evaluated outlined. The progress that the Democratic Party has achieved in its internal and external politics in its first phase of ruling between 1950 and 1954 were evaluated outlined. In 1954 elections, the Democratic Party won the majority of the parliamentary opposition to the Republican People's Party, Republican National Party, and Turkey Peasant Party, and continued to be the sole owner of power. The success of the Democratic Party has weakened the representation of opposition parties in the Parliament because of the simple majority system. When the 1954 general elections were examined, the political and social reflections that took place in the framework of the practices of the Democratic Party government were taken into consideration and in this context, the effects of the elections on the Turkish political life were tried to be analyzed. The main aim of this article is to make the analysis of the 1954 elections that marked a fairly early stage of Turkish democracy and try to identify the added value provided by this atmosphere the formation of political culture in Turkey.

Keywords: Democratic Party, Republican People's Party, Republican National Party, Turkey Peasant Party, General Elections of 1954

Giriş

Demokrat Parti, 7 Ocak 1946 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi'nden ayrılan ve istifa eden bir grup milletvekili tarafından kurulmuştur. Demokrat Parti, özellikle tek parti yönetiminden hoşnut olmayan toplumun neredeyse bütün kesimlerinden toplumsal bir onay almıştır. Totaliter bir partinin ihtilal olmadan seçim yoluyla iktidarı kaybetmesi ve bu yenilgiyi bir şekilde kabul ederek iktidarı muhalefete teslim etmesi Türk tarihinde ilk defa 14 Mayıs 1950 genel seçimleri ile gerçekleşen bir olaydır. Bu yüzden '14 Mayıs 1950 Seçimi' bir kısım araştırmacılar tarafından "kansız" veya "beyaz" ihtilal olarak adlandırılır (İnan vd., 2011: 117; Yalman, 1997: 1523).

14 Mayıs 1950 genel seçimleri ile Türkiye artık yeni bir döneme adımını atmıştır. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, iktidarı Celal Bayar'a devretmiştir. Celal Bayar, TBMM'nin 22 Mayıs 1950 tarihli oturumunda oylamaya katılan dört yüz elli üç milletvekilinden üç yüz seksen yedisinin oyunu alarak cumhurbaşkanı seçilmiştir. Demokrat Parti İçel milletvekili Refik Koraltan TBMM başkanı seçilmiş ve Celal Bayar, Aydın milletvekili Adnan Menderes'i ise hükümeti kurmakla görevlendirmiştir (Yalman, 1997: 1523; Cumhuriyet, 23 Mayıs 1950: 1-3).

Cumhuriyet Halk Partisi'nin yirmi yedi yıllık iktidarı süresince merkezi ve yerel bürokrasinin üst noktalarındaki insanlarla bir şekilde yakın ilişkileri olduğu düşüncesi, hükümeti köklü düzenlemeler yapmaya yönlendirmiştir. Zaman içerisinde ordu, üniversite, basın ve yargı alanında bazı düzenlemeler yapılmıştır. Hükümet, 6 Haziran 1950 tarihinde Genelkurmay Başkanının yanı sıra önemli ölçüde yüksek rütbeli subayları emekliye sevk etmiştir. Emekliye sevk edilen subayların yerlerine o güne kadar siyasete hiçbir şekilde bulaşmadığı düşünülen kişiler atanmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi bu durumu protesto etmiştir. Demokrat Parti orduda gerçekleştirdiği tasfiye hareketi ile İnönü'nün ve Cumhuriyet Halk Partisi bürokrasisinin ordudaki tabanını zayıflatmayı hedeflemiş ve kendi siyasal iktidarını kuvvetlendirmek için önemli bir girişimde bulunmuştur.

Diğer tarafta yirmi yedi yıllık iktidardan sonra muhalefet konumuna düşmek Cumhuriyet Halk Partisi'ni oldukça sarsmıştır. Çok partili siyasi hayata geçildiğinden beri her ne kadar ilkelerini yumuşatmış veya değiştirmişse de bunlar Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidarını sürdürmesine yetmemiştir (Köstüklü vd., 2004: 551).

Birinci Menderes Hükümeti'nin programına bakıldığında Demokrat Parti'nin muhafazakar kanadına mensup olanlar; dil, din, ırkçılık, Arapça ezan, Müslüman devletlerle yakın ilişkiler kurulması, Doğu bölgesine önem verilmesi, Halkevlerinin yeniden düzenlenmesi gibi konular üzerinde dururken; liberal kanat ise daha çok anti-demokratik yasaların kaldırılması, özel teşebbüse destek verilmesi, işkence ve her türlü kötü hareket yapan memurlara gerekli cezaların verilmesi, ırkçılık, gericilik ve komünizm ile mücadele edilmesi, toprak dağıtımının devlete ait arazilerden yapılması ve

Batı dünyası ile ilişkilere ağırlık verilmesi gibi sorunları ele almışlardır (Aslan, 2014: 43).

13 Ağustos 1950 tarihinde yapılan muhtarlık seçimlerinde Demokrat Parti, 19.052 muhtarlığı kazanarak birinciliği elde etmiştir (Albayrak, 2004: 371). Demokrat Parti, 3 Eylül 1950 tarihinde yapılan belediye seçimlerinde altı yüz belediyenin beş yüz altmış tanesini kazanmıştır. Bir ay sonrasında yapılan İl Genel Meclis üyeliklerinde de altmış yedi ilden elli beşinde çoğunluğu elde etmiştir (Köstüklü vd., 2004: 551; Şeyhanlıoğlu, 2011: 201-203; Cumhuriyet, 4 Eylül 1950: 1).

Demokrat Parti, genel seçimlerden sonra aynı yıl içinde yapılan muhtarlık seçimlerinden ve yerel seçimlerden de büyük bir başarıyla çıkmıştır. Ancak hükümet içerisinde gün geçtikçe artan anlaşmazlıklar zaman zaman istifalara da neden olmuştur. Özellikle hükümet, muhalefete karşı yeterince sert bir politika uygulamadığı gerekçesiyle Demokrat Parti tarafından eleştirilmiştir. Yaşanan bu tepkiler üzerine Birinci Menderes Hükümeti istifa etmek zorunda kalmış ve yerine İkinci Menderes Hükümeti kurulmuştur. Celal Bayar, hükümeti kurma görevini yeniden Adnan Menderes'e vermiştir. İkinci Menderes Hükümeti gündemindeki konular ise; Halkevlerinin kapatılması, Cumhuriyet Halk Partisi'nin mallarına el konulması ve Atatürk'ü Koruma Kanunu'nun çıkarılmasıdır. Ama bu hükümet döneminde ön plana çıkan asıl konulardan birisi de Millet Partisi'nin kapatılması olmuştur. Kurulduktan kısa bir süre sonra giderek dindar ve muhafazakar kesimlerin denetimine giren parti, Demokratların da hüsmuna uğramıştır. Çünkü Demokrat Parti sadece muhalefete karşı değil, daha yolun başındayken kendilerini yarı yolda bırakıp Millet Partisi'ni kuran milletvekillerine karşı da sert bir tutum sergilemiştir. Kısa zaman içerisinde Millet Partisi'nin merkez, ocak, bucak, ilçe ve il dahil bütün şubeleri kapatılmıştır. 27 Ocak 1954 tarihinde partinin varlığı tamamen sona ermiştir (Aslan, 2014: 48-60).

1950-1954 Yılları Arasında İktidar-Muhalefet Çatışmasına Zemin Hazırlayan Siyasal Gelişmeler

Menderes liderliğindeki Demokrat Parti'nin 14 Mayıs 1950 tarihinde iktidara geldiği zaman gerçekleştirdiği ilk icraat, Arapça ezan yasağını kaldırmak olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi bu durumu, Demokrat Parti'nin dini duyguları politikaya alet etmesi olarak değerlendirmiştir. Buna rağmen Arapça ezan meselesi mecliste oylamaya sunulduğu zaman Cumhuriyet Halk Partisi de bu yasağın kaldırılması lehine oy kullanmıştır (Yalman, 1997: 1530). Demokrat Parti bu hareketiyle Cumhuriyet Halk Partisi'nin muhalefet olma yollarını iyice tıkamış ve bir yandan da toplumun iktidar partisine olan sempatisini artırmıştır (Tetik, 2015: 96).

1951 yılının başlarında hükümet, Kırşehir'deki Atatürk büstünün tahrip edilmesi olayı üzerine, *"İnkılâp ve Atatürk aleyhine işlenmekte olan suçların artma eğilimi gösterdiği"* kanaatine varmıştır ve *"Atatürk Aleyhinde İşlenen Suçlar Hakkında Kanun"* tasarısını hazırlayarak TBMM'den geçmesini sağlamıştır. Demokrat Parti, her ne kadar Atatürk devrimlerine karşı olmakla suçlanmışsa da özellikle Celal Bayar'ın, *"Atatürk'ü sevmek milli bir ibadettir"* sözü, Demokrat Parti'nin kurucu liderinin Atatürk'e olan bağlılığını net ve açık bir şekilde gösterir niteliktedir (Yücel, t.y.: 5; Şenşeker, 2000: 244).

Demokrat Parti iktidarı 14 Temmuz 1950 tarihinde *"Genel Af"* çıkararak Cumhuriyet Halk Partisi döneminde çeşitli suçlardan cezaevine giren bütün suçluları berat ettirmiştir. Genel Af, Demokrat Parti tarafından *"Yeni dönemde sosyal barışın sağlanması için atılan önemli bir adım"* olarak değerlendirilirken, Cumhuriyet Halk Partisi tarafından yapılan açıklamada ise *"Demokrat Parti siyasal amaçları uğruna hırsızları, katilleri affetti"* yorumu yapılmıştır (Yücel, t.y.: 4).

İktidara gelmeden önce *"Devri sabık yaratmayacağız"* sloganıyla demokrasi söylemini savunan Demokrat Parti, iktidara geldikten sonra bu bağlamda hak ve hürriyetlerin sınırını çizmeye başlamıştır. İlk hükümet programında, sol hareketi özellikle komünizmi bir fikir hürriyeti olarak kabul etmemiştir. İktidar partisi Demokratik faaliyetleri sınırlandırmasının en büyük nedeni olarak komünizmin yayılma tehlikesini göstermiştir. Demokrat Parti iktidara gelmeden önce basın üzerindeki sansürü kaldıracağını ve basının her zaman arkasında olacağını söylemiştir; ama iktidara geldikten belli bir süre sonra matbuat hürriyetinin de sınırlarını çizmeye başlamıştır (Kaya Özçelik, 2010: 175-177). Partinin hürriyetleri sınırlandıran tavrı ve basın üzerindeki denetimin sıkılaşması gazeteciler ve fikir adamları arasında partiye yönelik eleştirilerin artmasına ortam hazırlamıştır.

Demokrat Parti'nin, Cumhuriyet Halk Partisi'nin sert muhalefetine neden olan bir diğer icraatı ise üniversite hocalarının fiilen partilerde görev almamaları hakkındaki kanun tasarısıdır. Cumhuriyet Halk Partisi'ne sempati duyan üniversite hocalarının bir kısmı bizzat parti üyesi bulduklarından, Demokrat Parti bu eylemiyle profesörlerin Cumhuriyet Halk Partisi içerisinde güçlenmesini engellemeyi ve böylece muhalefetin eğitim kanadındaki gücünü kırmayı hedeflemiştir (Eroğul, 2013: 116).

Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi'nin maddi anlamda da gücünü azaltmak için mal varlığına el koymak istemiştir. Bu konu, 12 Aralık 1950 tarihinde Demokrat Parti meclis grubuna taşınmıştır. Adnan Menderes 12 Aralık 1950 tarihinde toplanan parti grubunda Halkevleri ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin malvarlığı ile ilgili esas çıkışını yapmıştır. TBMM binasının Atatürk müzesine dönüştürülmesine ilişkin önerge mecliste tartışılırken, binanın Cumhuriyet Halk Partisi hazinesine devredildiği söylenmiştir. Başbakan Adnan Menderes Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidarında vilayetten, hususi idare ve belediyelerden hatta köy bütçelerinden

halkevlerine yardım adı altında paraların aktarıldığını ve bu paraların halkevleri için harcanmadığını, doğrudan Cumhuriyet Halk Partisi hazinesine kaydedildiğini söylemiştir. Kamuoyuna bu teşebbüsün gerekçelerini göstererek kendisini haklı çıkarmak için uğraşan Demokrat Parti, 16 Aralık 1950 tarihinde Atatürk'ün vasiyetnamesini açıklamıştır. Ancak konu gündemde ikinci planda kalmış ve daha sonra yeniden tartışılmak üzere tehir edilmiştir (Çakmak, 2015: 3; Başgil, 2011: 99).

1951 yılının yaz aylarında Cumhuriyet Halk Partisi'nin malvarlığı ve halkevleri konusu tekrar gündeme getirilmiştir. Bu konuda Refik Şevket İnce ve yedi arkadaşının hazırladıkları yasa tasarısı, muhalefet tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. Yasa tasarısı, 24 Temmuz 1951 tarihli Demokrat Parti meclis grubunda yeniden ele alınmıştır. Grup, "*Halkevleri ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin haksız iktisap ettiği malların devlete iadesi*" hakkındaki kanun tasarısını oy birliği ile kabul etmiştir (Aslan, 2014: 53). 1953 yılının Mayıs ayında Demokrat Parti grubuna iki yüz elli kişinin imzaladığı bir önerge verilerek Cumhuriyet Halk Partisi'nin mallarına dair tasarının hazırlanması istenmiştir. Demokrat Parti, "*Halkevleri ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin haksız iktisap ettiği malların devlete iadesi*" adıyla tasarıyı 9 Aralık 1953 tarihinde Meclise sunmuştur. Bu tasarı, Cumhuriyet Halk Partisi milletvekillerinin meclisi terk ederek oylamaya katılmamalarına rağmen kabul edilmiştir (Eroğul, 2013: 115-117).

Dönemin ekonomi politikalarına bakıldığında, 14 Mayıs 1950 tarihinde iktidara gelen Demokrat Parti, kendi döneminde tarım ve hayvancılık alanında oldukça büyük ilerlemeler göstermiştir. Tarımın gelişmesi için gerekli tedbirler alınmış ve hayvanlar hatta ürünler üzerinden alınan vergiler kaldırılmıştır. Ziraat Bankası tarafından çiftçilere kredi sağlanmış ve toprağı olmayan köylüye toprak dağıtılmıştır. Böylece üretimde artış sağlanmış ve çiftçinin devlete olan güveni artmıştır (Başgil, 2011: 79). Demokrat Parti'nin toplum kesimlerinin onayını kazanması açısından 1950-1954 yılları Demokrat Parti'ye çok önemli imkanlar kazandırmıştır. Bunların başında II. Dünya Savaşı'nda tarafsız olan Türkiye'nin dış ticaret ilişkilerinden dolayı Merkez Bankasında biriken döneme göre önemli sayılabilecek altın ve döviz rezervine sahip olması gelmektedir. Diğer yandan savaş sonrası ekonomi durumu ve Kore Savaşı'nın ortaya çıkardığı uygun ortam, başta pamuk olmak üzere önemli tarım ürünlerinin dış pazarlarda alıcı bulması da hükümetin ekonomi politikasını güçlendiren unsurlardan birisi olmuştur. Bunların dışında dış ticaret hadlerinin Türkiye'nin lehine dönmesi de gözden uzak tutulmamalıdır. Ayrıca Marshall Planı vb. dış yardımlarla borçlanma imkanlarının genişlemesi başka bir fırsatı meydana getirmekteydi. Şehirleri ve kasabaları birbirine bağlayan karayollarının hızla yapılması, tarım ekonomisine ağırlık verilmesi, modern tarım usullerinin benimsenmesi, traktör ithalatı ile

tarımda makineleşmeye hız verilmesi vb. gelişmeler Anadolu'nun kırsal kesiminde önemli bir dinamizm oluşturmuştur(Çavdar, 1983: 2068). Demokrat Parti politikalarından kaynaklı bazı sorunların kamuoyunun gözünde hafiflemesinde, Demokrat Parti'nin toplumun refah düzeyinde sağladığı görece iyileştirme ile toplumun hassasiyet gösterdiği Arapça ezan gibi bazı konularda getirmiş olduğu sivilleşme ortamı etkili olmuştur. (Çavdar, 1983: 2068). İlerleyen zaman içerisinde Adnan Menderes Hükümeti'nin ekonomik büyümeyi yavaşlatma politikası toplumsal ve ekonomik sorunları da beraberinde getirmiştir. Bunlar yükselen fiyatlar, temel ürünlerin azlığı, enflasyon gibi sorunlardır (Ahmad, 2010: 70). 1954 yılından itibaren ekonomik alandaki gelişmeler tersine dönmeye başlamıştır. Ekonomik alandaki plansızlık, önemli oranda kaynak savurganlığına neden olmuştur. Tarımda makineleşme hem erozyonu hızlandırmış hem de ülkenin dışa bağımlılığını artırmıştır. Yatırımlar çoğu kez oy kaygısıyla yapılmıştır. Yol ve köprü ihaleleri, devletin sırtından büyük vurgunlar yapılmasına yol açmıştır. Büyük ticaret ve sanayi burjuvazisinin güçlenmesine karşın, çalışan halk kesimi yani orta sınıf güç kaybına uğramıştır (Keskin, 2012: 122).

Demokrat Parti'de ciddi bir bölünmeyi sezen ve erken seçimin olmasını arzulayan İsmet İnönü, 1952 yılının Eylül ayında Türkiye çapında bir seçim kampanyası başlatmış ve yurt gezisine çıkmıştır. Bu durum Demokrat Parti ile Cumhuriyet Halk Partisi arasındaki gerilimi had safhaya ulaştırmıştır. 7 Ekim günü Cumhuriyet Halk Partililer Demokrat Partililerin saldırısına uğramışlardır. Ertesi gün Balıkesir Valisi, İnönü'nün kentte miting yapmasına, kamu düzenini bozacağı gerekçesiyle izin vermemiştir. İnönü de hükümetin, muhalefetin siyasi haklarını kullanmasını engellediğini gerekçe göstererek yurt gezisini iptal etmiştir. 22 Kasım 1952 tarihinde Türkiye'nin önemli gazetecilerinden birisi olan Ahmet Emin Yalman'a düzenlenen suikast aydın çevrelerin tepkisine neden olmuştur. Bu durum irtica tartışmasını da beraberinde getirmiştir. Sanık genç öğrencinin İslami Demokrat Parti'nin bir üyesi olduğu ve Yahudi ve mason olduğu için Yalman'ı öldürmek istediği söylenmiştir. Daha sonraki süreçte Demokrat Parti ile Cumhuriyet Halk Partisi arasındaki gerilim belirli bir ölçüde yumuşamaya başlamıştır. Ama Millet Partisi'nin kapatılması, partiler arasındaki kısmi iyi ilişkiyi büyük ölçüde sona erdirmiştir (Ahmad, 2010: 71).

12 Temmuz 1947 tarihinde Cumhurbaşkanı İnönü tarafından yayınlanan beyanname Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi içerisinde şiddetli eleştirileri beraberinde getirince bu durum, Recep Peker Hükümeti'nin istifa etmesine ve yerine Hasan Saka Hükümeti'nin kurulmasına neden olmuştur. Demokrat Parti'den ayrılan muhalif milletvekilleri de 20 Temmuz 1948 tarihinde Millet Partisi'ni kurmuşlardır (Saka, 2015: 44-45). Bu partinin kurucuları; Mareşal Fevzi Çakmak, Hikmet Bayur, Kenan Öner, Enis Akaygen, Mustafa Kentli, Osman Nuri Köni, Osman Bölükbaşı ve Sadık Aldoğan gibi dönem içerisinde ön plana çıkmış kişilerdir. (Yalman, 1997:

1439). Demokrat Parti'nin özellikle iktisadi politikasını eleştiren Millet Partisi, Amerika'dan maddi anlamda destek alan Demokrat Parti'yi Amerikan mandası altına girmekle, alınan borç ve krediler nedeniyle hükümeti, ülkenin ekonomisini kötü duruma sürüklemekle ve kredileri Demokrat Parti yandaşlarına vermekle suçlamıştır (Albayrak, 2004: 233). Bu durum kendisini muhafazakar ve milliyetçi olarak gören Demokrat Parti'nin zoruna gitmiştir. Çünkü Demokrat Parti kurulduğundan beri ideolojisini; daha fazla hürriyet vaat eden, liberal ekonomik politikayı savunan, özel sektöre daha fazla destek olan, dini siyasete alet etmeyen bir parti olarak tanıtmıştır (Tetik, 2015: 99).

Demokrat Parti ise Millet Partisi'ni aşırı dindar ve mutaassıp bir parti olarak görmüştür. Bu itham karşısında Millet Partisi kendisini, dini inanca karşı saygılı; ama hilafet, çok eşlilik, çarşaf gibi eski İslam adetlerini reddeden devrimci parti olarak tanıtmıştır (Karpat, 2010: 509). Millet Partisi'nin bu açıklaması, Demokrat Parti iktidarını tatmin etmemiş ve Demokrat Parti iktidarı, Millet Partisi'nin din savunuculuğunun açıkça anayasaya aykırı olduğunu iddia ederek partiyi kapatmıştır. Partinin ülke genelindeki merkez şubesi başta olmak üzere bütün ocak ve şubelerinin faaliyetlerine son verilmiştir (Karpat, 2010: 510).

Bu dönemde Türk dış politikasını şekillendiren ana etken ise, Sovyet tehdidi ve bu tehdide karşı milli güvenliğin oluşturulabilmesi amacıyla yapılmak istenilen ittifaklar olmuştur. Türkiye için asıl hedef, Batı'nın öncülüğünde kurulan tüm siyasi, askeri ve ekonomik ittifaklara üye olmak şeklinde özetlenebilir. Kore'ye asker gönderilmesinin temelinde Türkiye'nin NATO'ya girme isteğinin yattığı ve bu telkinin Amerika tarafından yapıldığı bilinmektedir (Toker, 1991: 83-84; Yücer, 2016: 93; Cumhuriyet, 26 Haziran 1950: 1). Türkiye'nin Kore'ye asker göndermek istemesi iç politikada bazı olumsuz gelişmelere neden olmuştur. Başbakan Adnan Menderes'in Meclisin onayını almadan Kore'ye asker göndermek istemesi, başta Cumhuriyet Halk Partisi olmak üzere diğer muhalif partilerin de bu karara itiraz etmelerine sebebiyet vermiştir. Cumhuriyet Halk Partisi yetkilileri, Kore'ye asker gönderilmesine itiraz etmediklerini; ama Demokrat Parti'nin kendilerine haber vermeksizin böyle bir işe girişmesinin alenen Cumhuriyet Halk Partisi'ni yok saymak anlamına geldiğini ifade etmiştir (Cumhuriyet, 7 Şubat 1951: 1; Öztürk, 1998: 570-572). Sonuçta Kore Savaşı, Türkiye'ye yüzlerce şehide ve yaralıya mal olmuştur. Türkiye, Kore Savaşı'nda verdiği kayıpları 13 Eylül 1952 tarihinde NATO'ya üye olarak telafi etmeye çalışmıştır (Eroğul, 2013: 105-106; Öztürk, 1998: 570-572). Türkiye'nin NATO'ya üye olabilmesi için Kore Savaşı'na asker göndermesi hadisesi, bir tür diyet olarak yorumlanmış ve hükümetin bu politikası muhalefet cenahınca tenkit edilmiştir.

1954 Genel Seçimleri

Millet Partisi'nin kapatılması Demokrat Parti ile Cumhuriyet Halk Partisi arasındaki ilişkileri daha da çözülemez bir hale getirmiştir. Demokrat Parti bundan sonraki süreçte ülke içerisindeki siyasal otoritesini ve baskısını daha da artırmıştır. 16 Temmuz 1953 tarihinde Demokrat Parti Meclis Grubu olağanüstü bir toplantı yapmış ve hükümetten toplumsal ve siyasi düzeni korumak için gerekli kanunların çıkarılmasını talep etmiştir. Üniversite hocalarının politika yapmasını yasaklayan Üniversiteler Kanunu'ndaki değişiklik ve Vicdan Özgürlüğünü Koruma Kanunu 23 Temmuz 1953 tarihinde Meclisten geçmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Kasım Gülek, bu durumu Demokrat Partililerin seçimi dolaylı yoldan kazanmak için yaptıkları faaliyetler olarak değerlendirmiştir. Ekim ayının sonlarında Başbakan Adnan Menderes muhalefete resmen savaş açmıştır. Adnan Menderes, Cumhuriyet Halk Partisi kampanyasının "*Moskova Radyosu kadar mide bulandırıcı*" olduğunu ileri sürmüş ve muhalefetin yıkıcı ve bozuncu olduğunu iddia etmiştir (Ahmad, 2010: 73).

Bu arada Demokrat Parti iktidarı, 1953'ün Aralık ayında memur maaşlarının artırılmasını öngören ve memurlara yılda fazladan üç maaş ödenmesi ile ilgili kanunu çıkartmıştır (Aslan, 2014: 60).

Diğer yandan Demokrat Parti döneminde eleştirilere maruz kalan bir diğer konu ise Köy Enstitüleri'nin kapatılması olmuştur. Demokrat Partililere göre enstitülere alınan çocuklarla, öğretmen okullarına alınan çocuklar arasında büyük farklılıklar vardır. Köylü çocuklar sadece Köy Enstitüleri'nde okuyabilmiş ve öğretmen okullarına kayıt yaptıramamışlardır. Köy okullarının yapım giderleri hem devleti hem de köylüyü büyük oranda ekonomik zarara uğratmıştır. Köy Enstitüleri'nde karma eğitim yapılması, muhafazakar çevreyi rahatsız etmiştir. Hükümete göre Köy Enstitüleri'nin kapatılmasının asıl nedeni ise bu okullarda Komünizm savunuculuğunun yapılmış olması iddiasıdır. "*Enstitülerin ders programlarının ehliyetli öğretmen yetiştirmeye elverişli olmadığı*" gerekçesiyle kız ve erkek öğrencilerin okulları ayrılmıştır. Uygulamalı derslerin azaltılarak yerine kültür derslerinin konulması kararlaştırılmıştır. 27 Ocak 1954 tarihinde 6234 sayılı kanunla Köy Enstitüleri ile İlk Öğretmen Okulları, İlk Öğretmen Okulları adı altında birleştirilmiştir (Burçak, 1998: 145-147; Aysal, 2005: 277).

Bir diğer gelişme ise Seçim Kanunu'nda yapılan değişikliklerle kendisini göstermiştir. Meclisin 17 Şubat 1954 tarihinde onayladığı ve muhalefetin isteği üzerine yapılan bu değişiklikte; seçmen kütüklerinin daha ayrıntılı bir şekilde düzenlenmesi, listelerden birer tane kopyalarının siyasi partilere verilmesi, Yüksek Seçim Kurulu'nun oluşumu gibi konularda yenilikler söz konusu olmuştur (Aslan, 2014: 60). Seçimde aday olacak memurlar için altı ay önceden istifa şartı getirilirken, seçimler arası dönemde saf değiştirmek isteyen kişileri engelleyen bir düzenleme yürürlüğe girmiştir. Bu minvalde

bir partinin reddettiği bir adayın, bir sonraki seçimde bir başka partiden aday olamayacağı hükmü getirilmiştir (Köstüklü vd., 2004: 560).

Türkiye Büyük Millet Meclisi 12 Mart 1954 tarihinde seçimlerin, 2 Mayıs 1954 tarihinde yapılmasını kararlaştırmıştır. Millet Partisi'nin kapatılmasından sonra yerine devamı niteliğinde olan "*Cumhuriyetçi Millet Partisi*" kurulmuştur. 1954 genel seçimlerinin propaganda sürecinde Cumhuriyetçi Millet Partisi İnönü'nün Cumhuriyet Halk Partisi'ne açıkça destek vermiştir. Nisan 1954'te İnönü, hükümetin ekonomi politikalarını, özellikle de kapitülasyonları hatırlattığı için Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu'nu ve Petrol Kanunu'nu eleştirerek radikal bir tutum sergilemiştir (Ahmad, 2010: 74-75).

İlk seçim beyannamesi Cumhuriyet Halk Partisi tarafından yayınlanmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nin beyannamesinde vatandaşlar için özgürlük alanlarının genişletilmesinden ve işçiler için grev haklarının tanınmasından bahsedilmiştir. Hayat pahalılığına vurgu yapılan beyannamede, ürünlerin ucuzlatılması vaat edilmiş ve dış politika meselesinde memleketin mukadderatını ilgilendiren en hayati konularda, hükümetin meclise danışmadan hareket etmesi meselesi tenkit edilmiştir. Dış politikada ise, müttefiklik ilişkisi içerisinde bulunan ülkelerle, her koşulda beraber politika üretileceği de ayrıca vurgulanmıştır (Yeni İstanbul: 19 Nisan 1954).

Cumhuriyet Halk Partisi lideri İnönü, İzmir ve Balıkesir nutuklarında hükümeti hayat pahalılığı üzerinden eleştirmiş, fiyatların ucuzlatılacağını dile getirmiştir. İşçilere grev hakkı tanınacağını vaat eden İnönü, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ve Petrol Kanunu çerçevesinde hükümete yüklenmiştir (Yeni İstanbul, 15-16 Nisan 1954). Cumhuriyet Halk Partisi bu iki kanunu, Türkiye'yi dış müdahaleye açık hale getirerek kapitülasyon çağrışımı yapan düzenlemeler olarak değerlendirmiş ve hükümetin, sözü edilen iki kanun eksenindeki icraatlarına olabildiğince karşı bir duruş sergilemiştir.

Cumhuriyetçi Köylü Partisi lideri Osman Bölükbaşı da yaptığı mitinglerde İnönü'ye övgüler yağdırırken, Menderes'i ve hükümeti ağır bir dille eleştirmiştir (Yeni İstanbul, 21 Nisan 1954). Seçimlerde resmen olmasa da gizil bir şekilde, Cumhuriyet Halk Partisi-Cumhuriyetçi Millet Partisi ittifakı gerçekleştirilmiştir.

Diğer taraftan Demokrat Parti ise seçim beyannamesi yayınlamamıştır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar o zamanki seçim kanununun Cumhurbaşkanına seçimlerde propandaya imkan tanınmasından dolayı kurucu liderliğini yaptığı Demokrat Parti'nin savunuculuğunu yaparak muhalefetin iddialarının ve isnatlarının gerçeği yansıtmadığını dile getirmiştir. Bastonunda Demokrat Parti'nin amblemi bulunan Bayar, muhalefetin Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, Petrol Kanunu ve Basın

Kanunu üzerinden hükümete yüklenmesini sert bir dille eleştirmiş ve bu kanunların Meclisten ivedilikle çıkarılmasının lüzumu üzerinde durmuştur. Bayar ayrıca bu kanunlar kapsamında çıkarılan kapitülasyon tartışmasına da karşı çıkarak Cumhuriyet Halk Partisi'nin bu yöndeki iddialarının gerçeği yansıtmadığını söylemiştir. Bayar propagandasında ayrıca, Türkiye'yi 'Küçük Amerika' yapmak gibi bir hedefi de ortaya koymuştur. Seçim sürecinde yurt gezilerine çıkan Bayar, vatandaştan Demokrat Parti için oy istemiştir (Yılmaz, 2010: 545). Başbakan Adnan Menderes seçim propagandasını yaparken, muhalefetin kendisine ve Demokrat Parti politikalarına yaptığı eleştirilere cevap vermiş, bir yandan da hükümetin dört yıl boyunca yaptığı icraatları dile getirmiştir. Gittiği yerlerde zaman zaman açılışlar yaparak halkın Demokrat Parti'ye olan eğilimini artırmaya çalışmış, İnönü'nün Demokrat Parti'ye yönelik eleştirilerine çok sert bir dil kullanarak karşılık vermiştir. İnönü'yü zorbalıkla ve millet iradesini gasp etmekle suçlayan Menderes, İnönü'nün ülkeyi harbe sürüklemedim savunmasının aksine, savaş döneminde Fransa'nın düşmesiyle birlikte Türkiye'nin savaşın eşiğinden son anda döndüğünü ileri sürmüştür. Menderes halktan oy isterken, Demokrat Parti'nin o ana kadar yaptıklarının değil, yapacağı yatırımların ve icraatın göz önünde tutulması gerektiğine işaret etmiştir. Demokrat Parti'nin seçim taktiklerinden birisi de Atatürkçü kimliği ile ön plana çıkan ve Cumhuriyet Halk Partisi saflarında gözüken, Yusuf Hikmet Bayur gibi ünlü simaları Demokrat Parti lehine kazanması ve kendi partisinden aday göstermesidir (Yılmaz, 2010: 545-546).

İki büyük partide milletvekili listeleri için yoklamalar 28 Mart 1954 tarihinde yapılmıştır. Demokrat Parti'den ve Cumhuriyet Halk Partisi'nden milletvekili olmak isteyen aday adaylarının sayısı on dört bini bulmuştur. 12 Nisan 1954 tarihinde kesin listeler ilan edilmiştir. Hikmet Bayur, Behçet Uz, Lütfi Kırdar ve Nuri Demirağ gibi tanınmış isimler de Demokrat Parti listesinde yer almıştır. Cumhuriyetçi Millet Partisi on bir hafta gibi kısa bir süre içerisinde seçime hazırlanmak zorunda kalmıştır. Milletvekili Seçim Kanunu gereğince 29 Nisan Perşembe sabahından 2 Mayıs akşamına kadar her çeşit yazılı ve sözlü propaganda yapmak yasaklanmıştır. Demokrat Parti mitinginde Celal Bayar ve Adnan Menderes; Cumhuriyet Halk Partisi mitinginde İsmet İnönü, Kasım Gülek ve Şemsettin Günaltay; Cumhuriyetçi Millet Partisi mitinginde ise Fuad Arna ve Ahmet Oğuz son kez propagandalarını yapmışlardır (Yılmaz, 2010: 544; Aslan, 2014: 62; Cumhuriyet, 28 Nisan 1954: 1).

Cumhuriyet Halk Partisi'nden aday olan önemli simalardan bazıları şöyledir: Şemseddin Günaltay, Tevfik Sağlam, Hüseyin Cahit Yalçın, Burhan Felek, Kemal Çilingiroğlu. Cumhuriyetçi Millet Partisi'nden de; Ahmet Tahtakılıç, Sadık Aldoğan, Fuad Arna, Yusuf Kemal Tengirşek ve Ahmet Oğuz aday olmuşlardır. Türkiye Köylü Partisi'nden ise; Muammer Aksel, Tahsin Çetinkaya, Ethem Menemencioğlu ve Rahmi Tanrıöver gibi tanınmış kişiler parti aday listesinde yer almışlardır (Yeni Sabah, 1 Mayıs 1954: 3).

Genel seçimler 2 Mayıs 1954 Pazar günü yapılmıştır. Seçime dört parti katılmıştır. Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi altmış dört vilayetin hepsinde, Cumhuriyetçi Millet Partisi kırk ilde, Türkiye Köylü Partisi ise on dokuz ilde aday göstermiştir. Demokrat Parti oyların yüzde 56.6'sını alarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde milletvekili sayısını beş yüz dörde çıkarmıştır (Özbudun, 2011: 32; İnan vd., 2011: 119; Yılmaz, 2010: 546; Zafer, 3 Mayıs 1954: 1). Buna karşılık Cumhuriyet Halk Partisi oylarını bir önceki seçime kıyasla yüzde beş oranında düşürmüştür ve yüzde 34.8 oy oranı ile Mecliste otuz bir sandalyeye sahip olabilmıştır. Cumhuriyetçi Millet Partisi ise yüzde 4.7 oy oranı ile sadece beş milletvekili çıkarabilmıştır. Meclise bir de bağımsız aday seçilmiştir¹ (Özbudun, 2011: 60; Başgil, 2011: 97).

Cumhuriyet gazetesinin haberine göre, 1954 seçimlerinin resmi sonuçları 22 Mayıs 1954 tarihinde açıklanmıştır. Katılım oranı % 88.63, Demokrat Parti oy oranı: % 58.42, Cumhuriyet Halk Partisi oranı: % 35.11'dir (Cumhuriyet, 23 Mayıs 1954: 1). 1954 genel seçimlerinde 43.174 sandıkta toplam 9.095.367 oy kullanılmış, bu oyların 8.959.904'ü geçerli sayılmış ve partilerden Demokrat Parti'ye: 5.151.550, Cumhuriyet Halk Partisi'ne: 3.162.196, Cumhuriyetçi Millet Partisi'ne: 434.085, Bağımsız Adaylara :155.562 ve Türkiye Köylü Partisi'ne: 56.511 oy çıkmıştır². Genel seçimlere katılım oranı fazla olmasına rağmen, genel itibariyle seçimler sakin ve güvenli bir ortamda gerçekleşmiştir (Yeni Sabah, Zafer, Cumhuriyet, 3 Mayıs 1954: 1).

1954 genel seçim sonuçlarına bakıldığında Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin toplam oy oranının yüzde 91.4 olduğu görülür. Bu durum, çok partili yaşamın filizlendiği bu yıllarda, Türkiye'de iki partililiğin denli güçlü bir konuma sahip olduğunu gözler önüne sermektedir. Gerçi Millet Partisi daha sonraki adıyla Cumhuriyetçi Millet Partisi (1954) bir ara reel bir tırmanış gösterse de 'hesaba katılabilirlik' eşiğine ulaşamamış ve ancak partinin lideri Osman Bölükbaşı'nın memleketi Kırşehir'de seçimleri kazanabilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir diğer konu da, partilerin almış oldukları oy oranlarının, Meclisteki temsil dağılımında aynı nispette karşılık bulamamasıyla ilgilidir. 1954 genel seçimlerinde Demokrat Parti'nin oy oranı yüzde 56.6 iken, Meclisteki yansıması yüzde 93 olarak gerçekleşmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi'nin oy oranı yüzde 34.8 iken, meclisteki yansıması yüzde 5.7'dir. Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin oy oranı yüzde 4.7 iken, Meclise yansıması sadece yüzde 0.9'dur. 1954 seçimlerinde yürürlükte olan tek turlu ve listeli basit(adi) çoğunluk sistemi, nisbi temsile dayanmayan ve orantısız bir parlamento dağılımının ortaya çıkmasına

¹ 1954 seçimlerine ait sonuçlarda çeşitli kaynaklarda farklılıklar söz konusudur. Makalede özellikle partilerin aldıkları oy oranları bilgisinde 'Devlet İstatistik Enstitüsü Resmi Seçim Sonuçları' referans olarak kabul edilmiştir.

² <http://www.secim-sonuclari.com/1954>, E.T: 07. 07. 2018, 19.30. Ayrıca bkz. www.ysk.gov.tr, E.T: 03. 09. 2018, 16.00.

neden olmuştur. Seçim sonuçlarından elde edilen bir başka izlenim ise, seçimlerin daha çok Demokrat Parti-Cumhuriyet Halk Partisi tekelinde ve karşıtlığı ekseninde cereyan etmesiyle ilgilidir ki bu olay, Özbudun'un Türkiye siyasetinde bir merkez-çevre çatışmasının yattığı yönündeki tespitini de pekiştirmektedir (Özbudun, 2011: 60-61).

Cumhuriyet Halk Partisi'nin milletvekillerinin tümünün kazandığı iller; Gaziantep, Erzincan, Kars, Malatya, Niğde, Ordu, Hatay, Sivas, Kahraman Maraş, Trabzon, Gümüşhane, Şanlıurfa, Tekirdağ, Mardin, Diyarbakır'dır ve ayrıca Cumhuriyet Halk Partisi Tunceli'den de üç milletvekilliğinin ikisini kazanmıştır. Öte yandan Cumhuriyet Halk Partisi, 1950 yılında kazandığı vilayetlerden birçoğunu da kaybetmiştir (Özbudun, 2011: 31; Zafer, 3 Mayıs 1954: 1; Yeni Sabah, 3 Mayıs 1954: 1). Demokrat Parti; İstanbul ve İzmir'de iki yüz bine yakın oy almıştır. Ankara, Aydın, Ağrı, Balıkesir, Bursa, Eskişehir, Erzurum, İçel, Kastamonu, Kayseri ve Zonguldak'ta ise seçimi tam liste halinde kazanmıştır (Zafer, 3 Mayıs 1954: 1).

Cumhuriyet gazetesi yazarı Nadir Nadi "*Yeni Kabineye Güven*" isimli köşe yazısında, Demokrat Parti'nin yeni hamlelere imza atacağını ve yeni hükümeti ağır sorumlulukların beklediğini yazmıştır (Cumhuriyet, 23 Mayıs 1954: 1). Yeni Sabah gazetesi ise Demokrat Parti'nin dört yıllık politikalarına bakarak seçim sonucundan beklentisini şu şekilde dile getirmiştir:

"...Milli irade ne şekilde tezahür ederse etsin, önümüzdeki dört yıllık devrenin başlıca vazifesi yurdumuzda hakiki ve ciddi demokrasiyi ve serbestliği tamamen tarsin eylemektir. Zira son dört yıllık idare bizi, 1950'dekini aratacak şekilde demokrasiden uzaklaştırmak yolunu tutmuştur." (Yeni Sabah, 3 Mayıs 1954: 1).

Zafer gazetesi 1954 seçimlerini Demokrat Parti'ye yakın bir yayın organı olarak büyük bir sevinçle karşılamıştır. Demokrat Parti'nin seçimi kazanmasını şu başlıkla halka duyurmuştur: "*Muazzam ve Müstesna Neticenin Son Rakamları*" ve "*Halk Partisi'nin Müthiş Hezimetini*" (Zafer, 3 Mayıs 1954: 1).

Demokrat Parti'nin seçimi kazanması, önceki yıllarla karşılaştırıldığında Türkiye'nin Batılı devletlerle olan ilişkilerinde daha iyi bir seviyeye ulaştığını göstermiştir. Sovyetlerin yayılmacı politikasına karşı, Atlantik Paktı üyeleri bu süreçte Türkiye'yi yanlarında görmek istemişlerdir (Yeni Sabah, 2 Mayıs 1954: 7).

Cumhuriyet Halk Partisi, 1954 yılında yapılan genel seçimlerin adil olmadığını ileri sürmüştür. Seçimden bir gün sonra seçimde usulsüzlükler yapıldığını iddia etmiş ve bunun propagandasını yapmıştır. İnönü'ye göre

Cumhuriyet Halk Partisi yenilmemiştir, sadece Demokrat Parti kazanmıştır (Koçak, 2017: 214-216).

Sonuç

1954 genel seçimleri, Türkiye’de çok partili demokratik yaşamın yeni filizlendiği bir evrede, Demokrat Parti’nin ilk iktidar deneyiminin ve buna karşın da otoriter tek parti geleneğinin temsilcisi olan Cumhuriyet Halk Partisi’nin ilk muhalefet döneminin ardından gerçekleşen bir genel seçim olma özelliğine sahiptir. Seçim öncesinde muhalefet, iktidarı özellikle hayat pahalılığı, dış borçlanma, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, Petrol Kanunu ve Basın Kanunu gibi konularda eleştirmiştir. Türkiye’nin milli bir tehditle karşı karşıya olduğu ve bağımlı hale getirilerek kapitülasyon ve manda hukukunun Türkiye’ye reva görüldüğü iddiasını ileri süren muhalefet, dış politika konularında ise iktidarın, Meclise danışmadan hareket etmesi sorununu dile getirmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi’ne bu yöndeki eleştirilerinde Cumhuriyetçi Millet Partisi destek vermiştir. İktidar ise muhalefetin bu eleştirilerinin gerçeği yansıtmadığını sert bir dille ifade ederken, seçim propagandasında otoriter tek parti dönemine göndermelerde bulunarak İnönü’nün şahsında Cumhuriyet Halk Partisi politikalarını hedefe almıştır. Demokrat Parti’nin seçim propagandasında Başbakan Adnan Menderes kadar Cumhurbaşkanı Celal Bayar da etkili olmuştur. Müttefik ülkelerle beraber hareket edilmesi konusunda iktidar ve muhalefetin görüşlerinde bir zıtlık söz konusu olmamıştır.

Seçimlerde muhalefet kanadında Cumhuriyet Halk Partisi’nin dışında Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Türkiye Köylü Partisi yer alsa da seçim sürecinde yaşanan siyasal atmosfere ve seçim sonuçlarına bakıldığında, Demokrat Parti-Cumhuriyet Halk Partisi cepheleşmesi çerçevesinde Türkiye’de bir merkez-çevre çatışmasının yaşandığı izlenimi belirlemektedir. Gerçi seçim sonuçlarına göre Cumhuriyetçi Millet Partisi kısmi bir başarı sergilese de bu liderinin memleketi Kırşehir’de elde edilen bir başarının ötesine geçememiş ve Cumhuriyetçi Millet Partisi’nin dikkate alınır bir başarı elde etmesine yetmemiştir.

1954 seçimlerinde liste usulü basit çoğunluk sistemi uygulanmıştır. Aslında bu seçim kanunu 1950 yılında Cumhuriyet Halk Partisi’nin iktidarında Günaltay Hükümeti zamanında çıkarılmıştır. 1950, 1954 ve 1957 genel seçimlerinde yürürlükte olan bu seçim sistemi, nisbi bir parlamento dağılımına set oluşturmuş, demokratik ve çoğulcu bir meclis karakterine gölge düşürmüştür. Millet iradesinin tam olarak Meclise yansıtlamadığı bu sistem, iktidar partisi Demokrat Parti’de ve onun liderleri konumundaki Bayar ve Menderes’te ‘millet iradesi’ söyleminin, bir tür salt çoğunluk ve parlamentoda oluşan baskınlık ekseninde soyut bir kavrama dönüşmesiyle sonuçlanmıştır. 1954 seçimlerinde 1950 seçimlerine göre, Demokrat Parti

oyunu yüzde 3 civarında artırırken, Cumhuriyet Halk Partisi ise yüzde 5 civarında kaybetmiştir. Türk siyasal hayatının çok partili demokratik evresinde, Demokrat Parti'nin 1954 seçimlerinde elde ettiği yüzde 56.6'lık oy oranı, bugüne değin yapılan genel seçimlerde henüz başka bir siyasal parti tarafından yakalanamamıştır. Demokrat Parti'nin bu başarısı liste usulü basit çoğunluk sistemiyle birlikte Demokrat Parti'ye mecliste çok büyük bir güç kazandırmıştır. Demokrat Parti 1954-1957 yılları arasında bu üstünlük psikolojisinin kendisine aşladığı suni öz güven ile hareket etmiş ve elde ettiği gücü her fırsatta soyut bir 'milli irade' kavramı ile özdeşleştirme yoluna girmiştir. Bu durum da Demokrat Parti'nin sivil bir otoriter kimliğe bürünmesinin yolunu aralayacak ve diğer siyasal, sosyal ve ekonomik koşulların ağırlaşmasıyla birlikte Demokrat Parti'nin kamuoyundaki itibarının zayıflamasına etki edecektir.

Kaynakça

Kitaplar

- Ahmad, Feroz (2010). *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)* (4. Baskı). İstanbul: Hil Yayınları.
- Albayrak, Mustafa (2004). *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Başgil, Ali Fuat (2011). *27 Mayıs İhtilâli ve Sebepleri Görüp Yaşadıklarım* (5. Baskı). İstanbul: Yağmur Yayınları.
- Burçak, Rıfki Salim (1998). *On Yılın Anıları (1950-1960)*. Ankara: Nurol Matbaacılık.
- Eroğul, Cem (2013). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*. İstanbul: Yordam Kitap.
- İnan, Süleyman (2011). *Demokrat Parti Dönemi (1950-1960)*. (Editör: Süleyman İnan- Ercan Haytoğlu). *Yakın Dönem Türk Politik Tarihi* (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık, 115-143.
- Karpat, Kemal H. (2010). *Türk Demokrasi Tarihi* (1. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Koçak, Cemil (2017): *Demokrat Parti Karşısında CHP Bir Muhalefetin Analizi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Özbudun, Ergun (2011). *Türkiye'de Parti ve Seçim Sistemi* (1. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Öztürk, Kazım (1998). *Türk Parlamento Tarihi TBMM IX. Dönem 1950-1954. 1*. Ankara: TBMM Vakfı Yayınları.
- Şenşekerci, Erkan (2000). *Türk Devriminde Celal Bayar 1918-1960* (1. Baskı), İstanbul: Alfa Yayınları.

Şeyhanlıoğlu, Hüseyin (2011). *Türk Siyasal Muhafazakarlığının Kurumsallaşması ve Demokrat Parti*. Ankara: Kadim Yayınları.

Toker, Metin (1991). *Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları (1965-1973): DP'nin Altın Yılları (1944-1973)*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Yalçın, Durmuş, Akbıyık, Yaşar, Nuri, Köstüklü vd. (2004). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 2*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Yalman, Ahmet Emin (1997). *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim (1922-1971)* (2. Baskı). İstanbul: Pera Yayıncılık.

Makaleler

Aysal, Necdet (2005). "Anadolu'da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri", *A.Ü. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (35-36), 267-282.

Çakmak, Fevzi (2015). "Halkevlerinin Kapatılması ve Cumhuriyet Halk Partisi Mallarına El Konulması". *Journal of History Studies*, 3 (7), 1-21.

Kaya Özçelik, Pınar (2010). "Demokrat Parti'nin Demokrasi Söylemi". *SBF Dergisi*, 65 (3), 163-187.

Keskin, Yusuf Ziya (2012). "Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları". *EÜSBED*, 5 (1), 107-130.

Nadi, Nadir (7 Şubat 1951). "Şakaya Gelmez!". *Cumhuriyet*, 1.

Yılmaz, Ensar (2010). "1954 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasi Sonuçları". *Journal of New World Sciences Academy*, 5 (4), 541-551.

Gazeteler

Cumhuriyet

Yeni İstanbul

Yeni Sabah

Zafer

Tezler

Aslan, Emel (2014). *Türkiye'nin İç Siyasetinde Demokrat Parti (1950-1960)*, Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.

Saka, Abdulkerim (2015). *14 Mayıs 1950 Seçimleri Ekseninde Muhalefet ve İktidarın Sesi Olan Zafer ve Ulus Gazeteleri Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Tetik, İdris (2015). *Demokrat Parti'nin 1950-1960 Yılları Arasında Uyguladığı Siyasi Politikaların Türk Demokrasisine Yansımaları*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir.

Yücer, Rezzan (2016). *Cumhuriyet Gazetesi'nin Bakışıyla Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Dönüm Noktası: 14 Mayıs 1950 Seçimleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Ansiklopedi Maddeleri

Çavdar, Tefvik (1983). "Siyasal Partiler/Demokrat Parti", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 8, Yayına Haz. Murat Belge, Mete Tunçay vd. İstanbul: İletişim Yayınları.

Elektronik Kaynaklar

<http://www.secim-sonuclari.com/1954>, E.T: 07. 07. 2018, 19.30.

www.ysk.gov.tr, E.T: 03. 09. 2018, 16.00.

Yücel, M. Serhan (t.y.). *Menderes Dönemi 1950-1960*. Erişim adresi: <http://www.Altayli.Net>, E.T: 02. 07. 2018.

